

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора економічних наук,
професора *Іщук Світлани Олексіївни***

на дисертаційну роботу Бирки Марії Ігорівни на тему «Розвиток системи залучення прямих іноземних інвестицій на підприємства», представлену до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) у спеціалізованій вченій раді Д 35.052.03 у Національному університеті «Львівська політехніка»

Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами

На сучасному етапі розвитку підприємств здатність генерувати достатні інвестиційні ресурси виступає базовою передумовою забезпечення високого рівня їх конкурентоспроможності, основою успішного функціонування. В умовах соціально-економічної кризи, коли фондовий ринок, чи банківська система не в змозі повною мірою виконувати свої завдання на внутрішньому ринку, залишається можливість використання переваг міжнародного інвестиційного ринку, зокрема прямих іноземних інвестицій. Проте їх специфічний характер створює додаткові виклики для підприємств, що визначились із необхідністю їх залучення. Тому існує потреба у здійсненні підприємствами ефективного управління цього роду діяльністю, що ґрунтується на розробці та впровадженні виваженої стратегії, орієнтованої на довготривалий розвиток. При цьому вагомий вплив на ефективність таких процесів має налагоджена система управління, яка має будуватися на науково обґрунтованих підходах, які у сучасних умовах повинні враховувати розвиток та особливості економічних відносин. Відповідно методи і форми управління процесом залучення прямих іноземних інвестицій, які застосовуються підприємствами, повинні адаптуватися до сучасних реалій. Таким чином, науково обґрунтовані положення з проблем підвищення ефективності залучення цих інвестиційних ресурсів виступають підґрунтям для розвитку підприємств в Україні. Однак, не зважаючи на значну кількість робіт,

присвячених прямому іноземному інвестуванню, значне коло питань залишається актуальними та недостатньо дослідженими, зокрема вибір прямого іноземного інвестора, який є найбільш відповідним довгостроковим цілям та інтересам підприємства, інструментарій управління процесом залучення прямих іноземних інвестицій, методи оцінювання стану залучення прямих іноземних інвестицій на підприємства. Існує потреба у розробленні системи управління інвестиційною політикою підприємств, яка б забезпечувала оптимізацію інвестиційного процесу. Зазначене вимагає подальшого розвитку теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо розвитку системи залучення прямих іноземних інвестицій на підприємства. Зважаючи на це, дослідження Бирки Марії Ігорівни є своєчасним, а обрана тема дисертаційної роботи – «Розвиток системи залучення прямих іноземних інвестицій на підприємства» – актуальною.

Дисертаційне дослідження безпосередньо пов'язане з тематикою науково-дослідних робіт кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва Національного університету «Львівська політехніка» за темою «Побудова систем процесно-структурованого менеджменту в умовах розвитку міжнародної економічної діяльності» (номер державної реєстрації 0114U001692), що є ще одним підтвердженням його наукової та практичної спрямованості. Крім цього, воно виконане в рамках стажування автора за програмою ERASMUS-MUNDUS при Вільнюському університеті (вересень 2013 р. – червень 2014 р.)

Оцінка обґрунтованості наукових положень дисертації та їх достовірності

Наукові положення, висновки та рекомендації, викладенні в дисертації Бирки М.І., докладно обґрунтовані, логічні та достовірні, що зумовлено використанням під час проведення наукового дослідження діалектичних методів пізнання економічних процесів. Автор використовував необхідні статистичні матеріали, вивчав досвід роботи підприємств. Всебічне, послідовне

та логічне розкриття теми дисертаційної роботи забезпечило отримання й детальне обґрунтування важливих наукових результатів. Основні наукові положення, висновки та пропозиції, отримані в роботі, доповідалися та обговорювалися на науково-практичних конференціях. Основні результати дослідження знайшли практичне використання в діяльності «Львівського регіонального центру з інвестицій та розвитку», провідних машинобудівних підприємств Львівської області та в навчальному процесі Національного університету «Львівська політехніка» при викладанні економічних дисциплін.

Слід відзначити те, що у дисертаційній роботі при обґрунтуванні теоретичних та практичних рекомендацій, обробленні та аналізуванні інформації, автором були використані методи логіко-семантичного і порівняльного аналізу, систематизації та узагальнення, методи статистичного аналізу, анкетування, експертних оцінок та емпіричного дослідження, методи економіко-математичного моделювання, графічні методи.

Одержані Биркою М.І. наукові результати мають достатній рівень обґрунтованості, що підтверджується узагальненням значної кількості фундаментальних праць вітчизняних та закордонних вчених-економістів з проблем залучення прямих іноземних інвестицій на підприємства. Поглиблений аналіз нормативно-правової бази, статистичних даних, звітності машинобудівних підприємств, наукових доробок науковців став потужним підґрунтям для власних напрацювань і спостережень.

Загалом аналіз дисертаційної роботи, опублікованих праць та автореферату Бирки М.І. дозволяє стверджувати про достатній ступінь обґрунтованості та наукову достовірність отриманих результатів. У висновках дисертації містяться основні результати теоретичного і практичного дослідження, проведеного здобувачем. Висновки за розділами та загальні висновки логічно становлять єдине ціле. Висновки виходять із змісту роботи, рекомендації можуть бути використані у практичній діяльності вітчизняних машинобудівних підприємств.

Основні наукові результати, одержані автором, та їх новизна

Новизна наукових положень дисертації витікає з багатоаспектного та комплексного дослідження проблем розвитку системи залучення прямих іноземних інвестицій на підприємства. Серед найвагоміших теоретичних результатів дослідження можна відзначити розроблену модель вибору прямих іноземних інвестицій на основі результатів діяльності підприємства за маркетинговим та соціальним напрямками в рамках системи залучення прямих іноземних інвестицій на підприємства (с. 179-190).

Заслуговує на увагу удосконалена концептуальна модель розвитку системи залучення прямих іноземних інвестицій на підприємства, яка під впливом факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, критеріїв відбору іноземними інвесторами інвестиційних проектів, принципів функціонування системи, а також її напрямів розвитку передбачає зміну станів названої системи, а саме: підготовки системи до залучення прямих іноземних інвестицій, її готовності і безпосереднє залучення прямих іноземних інвестицій. Зазначена модель створює передумови для ефективного управління процесом залучення прямих іноземних інвестицій на підприємства (с. 157-163).

Також необхідно відзначити удосконалений дисертантом метод оцінювання стану залучення прямих іноземних інвестицій на підприємства, що базується на попередньому аналізуванні загальних тенденцій залучення прямих іноземних інвестицій на світовому і регіональному ринку (с. 71-96), визначенні основних характеристик бізнес-клімату середовища, в якому функціонує підприємство, яке має намір залучити прямі іноземні інвестиції (с. 116-118), аналізуванні основних напрямів діяльності підприємств, на які залучено прямі іноземні інвестиції (с.135-143).

Заслуговує на особливу увагу проведене автором дослідження сфери залучення прямих іноземних інвестицій на машинобудівні підприємства Львівської області шляхом опитування керівників підприємств, в статутному капіталі яких є частка іноземних інвесторів розміром більше 10%, а також фахівців спеціалізованих організацій, зайнятих супроводом іноземних

інвесторів. В результаті було виявлено основні тенденції, найбільш поширені форми залучення прямих іноземних інвестицій, цілі залучення цього виду інвестицій та їх напрями використання на підприємствах (с. 125-135).

Важливими у теоретичному аспекті є положення роботи щодо удосконалення класифікації прямих іноземних інвестицій шляхом доповнення таких ознак як характер використання залученого капіталу та результат залученого капіталу, що передбачає розширення такими типами: споживчі, виробничо-технологічні, венчурні і хижачькі, прогресивні/інноваційні, посередні відповідно (с. 22-26).

Теоретично обґрунтованим є тлумачення поняття «готовність підприємства до залучення ПІІ», під яким автор пропонує розуміти поєднання характеристик як потенціалу підприємства, так і його інвестиційної привабливості (с. 60-61). Оперування цим поняттям підтверджує вибір керівників підприємства щодо стратегії його розвитку за участі прямих іноземних інвестицій і надає можливість менеджерам підприємства враховувати необхідний обсяг робіт для успішного залучення прямих іноземних інвестицій.

Також необхідно відзначити типологію факторів впливу на систему залучення прямих іноземних інвестицій на підприємство, що набула подальшого розвитку (с. 101, 109-110). З метою підвищення ефективності планування та організування процесу залучення прямих іноземних інвестицій, дисертант розмежовує фактори за такими ознаками, як результат впливу на стан залучення ПІІ (функціональні, дисфункціональні, нейтральні), а також можливість впливу суб'єктів залучення ПІІ (керовані, некеровані)

Значущість дисертації для науки та практики

Отримані результати дослідження мають вагоме значення в дослідженні проблем розвитку системи залучення прямих іноземних інвестицій на підприємства та включають сукупність теоретичних, методичних і прикладних

аспектів щодо залучення прямих іноземних інвестицій на підприємства України.

Теоретичну цінність складають наступні пункти: уточнення термінології понять «прямі іноземні інвестиції» (с. 17), «готовність підприємства до залучення прямих іноземних інвестицій» (с. 60-61), «розвиток системи залучення прямих іноземних інвестицій» (с. 157), доповнення типів прямих іноземних інвестицій за новими ознаками (с. 22-26), а також факторів впливу на систему залучення прямих іноземних інвестицій на підприємство (с.101).

Значення результатів дисертаційної роботи полягає також у дослідженні сучасних тенденцій залучення прямих іноземних інвестицій як на регіональному, так і на світовому рівнях (с. 71-96, с. 116-122), оцінюванні стану залучення прямих іноземних інвестицій на машинобудівні підприємства Львівської області (с.135-143), застосуванні інструментів маркетингу в контексті залучення прямих іноземних інвестицій на підприємства (с. 166-170).

Практична значущість результатів дослідження, представлених у дисертаційній роботі, підтверджується їх впровадженням в діяльності ТзОВ НВП «Техноваги» (довідка № 23 від 10.02.2015 р.), СП ТОВ «Електронтранс» (довідка № 033/356 від 12.06.2015 р.), а також державної бюджетної установи «Львівський регіональний центр з інвестицій та розвитку» (довідка № 49 від 06.07.2015 р.).

Окремі положення і висновки дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі Національного університету «Львівська політехніка» (довідка про впровадження № 67-01-1581 від 16.09.2015 р.).

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

За темою дослідження, основні наукові положення, висновки й результати якого викладені, автор має 21 наукову працю, з них: 1 стаття у наукових періодичних виданнях інших держав, 9 статей в наукових фахових виданнях, 1 підрозділ у колективній монографії, 10 тез за матеріалами

конференцій. Загальний обсяг публікацій – 8,77 друк. арк., з них особисто автору належить 7,45 друк. арк.

Всі основні наукові положення, висновки та пропозиції, що винесені на захист та стосуються сучасного бачення розв'язання актуального наукового завдання щодо розвитку системи залучення прямих іноземних інвестицій на підприємства, одержано автором самостійно. З наукових праць, виданих у співавторстві – 2 статті – використано лише ті матеріали, які є результатом особистого внеску здобувача. В опублікованих працях достатньою мірою відображено сутність результатів виконаного дослідження та їх наукову новизну. Результати дослідження доповідались і отримали позитивну оцінку на 10 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, що дозволяє вважати апробацію результатів дисертаційної роботи достатньою.

Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (269 найменування на 28 сторінках), обсяг її основного тексту складає 199 сторінок, зокрема 27 таблиць, 29 рисунків, 20 додатків. Зміст роботи викладено в чіткій логічній послідовності і проілюстровано відповідними таблицями, рисунками тощо. Дисертація вирізняється значним фактичним матеріалом, оригінальним підходом до аналізування та вирішення поставлених завдань, високою інформативністю. Автор підтверджує свою думку значним ілюстративним матеріалом.

Зміст автореферату є ідентичним до змісту дисертації. Автореферат повною мірою висвітлює основні наукові і практичні положення дисертаційної роботи.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

До дисертації можна зробити певні зауваження та відзначити дискусійні моменти:

1. Суперечливою є думка, що у системі залучення прямих іноземних інвестицій на підприємства одним із її головних суб'єктів є самі прямі іноземні інвестори (с. 156), адже вони не залучають, а здійснюють інвестиції, а це виходить за рамки самого процесу «залучення».

2. Досліджуючи діяльність спекулятивних іноземних інвесторів на машинобудівних підприємствах Львівської області, дисертант акцентує увагу на процедурі зумисного доведення їх до банкрутства (с. 132-135). Цікавим був би відповідний аналіз на основі числових даних по зазначених підприємствах, що дозволило б автору більш обґрунтовано подати проблему недобросовісних мотивів окремих іноземних інвесторів.

3. На рис. 3.8 (с. 189), який є ілюстрацією одного з кроків моделі вибору підприємством прямого іноземного інвестора, автор виокремлює такі їх види як приватний, стратегічний та інституційний, що демонструє застосування різних класифікаційних ознак, а відтак потребує додаткового обґрунтування.

4. У роботі доцільно було б визначити основні проблеми, які перешкоджають ефективному залученню прямих іноземних інвестицій на підприємства, а далі навести перелік основних заходів, реалізація яких сприятиме усуненню цих проблем, а відтак, - активізації надходжень інвестиційних ресурсів на підприємства машинобудування (розділ 3).

5. Дослідження було б повнішим, якби автор у розділі 3 для завершення логіки викладу матеріалу розглянула ще один стан системи залучення прямих іноземних інвестицій на підприємства – моніторинг і оперативне коригування результатів.

6. У роботі є певні редакційні неточності, у деяких випадках текст має описовий характер і містить загальновідомі положення (до прикладу, міжнародну класифікацію галузей економіки за ступенем інноваційності (с. 26)). Окремі статистичні дані, зокрема ті, що наведені в табл. 2.12, рис. 2.14, рис. 2.16 потребують оновлення.

Але, наведені зауваження не зменшують загальної значущості та позитивної оцінки дисертаційної роботи Бирки Марії Ігорівни.

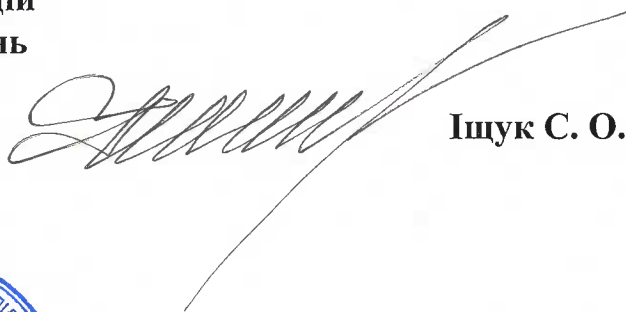
Висновок щодо відповідності дисертації вимогам ДАК України

Дисертаційна робота Бирки Марії Ігорівни «Розвиток системи залучення прямих іноземних інвестицій на підприємства» є самостійною завершеною науковою працею, яка має наукову новизну і практичну цінність. Тема дисертації повністю відповідає спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). В опублікованих працях повною мірою відображено зміст і основні результати дослідження. Автореферат дисертації належним чином розкриває основні її положення і висновки та є ідентичним дисертації за структурою та змістом.

Робота відповідає пп. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» від 24 липня 2013 р. № 567), а відтак її автор, Бирка Марія Ігорівна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент

завідувач відділу розвитку
виробничої сфери регіону та інвестицій
ДУ «Інститут регіональних досліджень
ім. М.І. Долішнього НАН України»,
д.е.н., професор

Ішук С. О.

